P
Sch 8

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

GRANORVM KERMES
ET COCCIONELLÆ
CONVENIENTIA VIRIBVS ET VSV

QVAM

PRAESIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE

MEDICINAE ELOQVENTIAE ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIAE PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO

ACADEMIARVM IMPERIALIVM NATVRAE CVRIOSORVM
ET PETROPOLITANAE VT ET REGIAE SCIENTIA-
RVM SOCIETATIS BEROLINENSIS
SODALE

PRO

GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN ARTE MEDICA LEGITIME
OBTINENDIS HONORIBVS

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

A. d. Octobr. MDCCXLIII.

A V C T O R

IO. CHRISTOPHORVS FRIDERICVS
BERTHOLD

ANNABERGENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,
Typis IOANNIS CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

Jan. 1910

24572

VIRO

**PRÆNOBILISSIMO, EXPERIENTISSIMO ET DO-
CTISSIMO**

D O M I N O

**IOANNI RVDOLPHO
BROCKMANNO**

MEDICINAE DOCTORI FAMIGERATISSIMO

**POLIATRO MERITISSIMO, ET IN CIRCVLO DVCATVS MAGDE-
BVRGICI SALANO VT ET COMITATV MANSFEL-
DENSI ET APVD PALATINOS HALENSES**

PHYSICO EXCELLENTISSIMO

DOMINO AC PATRONO SVO

**OB MVLTA BENEFICIA PERPETVA PIETATE
COLENDO**

DISSERTATIONEM HANC INAVGVRALEM

SEQVE TOTVM

D. D. D.

**IO. CHRISTOPHORVS FRIDERICVS BERTHOLD
ANNABERGENSIS.**

ОБЪЯВЛЕНИЕ

М. Г. 2017. 12. 15. 10:00

ОБЪЯВЛЕНИЕ

КАТЕДРА ДУХОВНОСТИ

ИЗДАНИЕ 1-е

1997 г.

С. 1-10

М. Г. 2017. 12. 15. 10:00

С. 1-10

М. Г. 2017. 12. 15. 10:00

С. 1-10

М. Г. 2017. 12. 15. 10:00

GRANORVM KERMES. ET COCCIONELLAE CONVENIENTIA VIRIBVS ET VSV.

PRÆFAMEN.

Veritas temporis filia a priscis dicta est. Multa posterius tempus producit in lucem, quæ alias vel ignota fuerunt, vel male tradita & intellecta: aut pridem recte tradita a peritis, sed ab aliis, qui minus attenti rebus fuerant, male intellecta, aut prave explicata, hominibus auctoritati magis intentis, quam veritati addictis, fraudi fuerant. Huius generis multa nostro fuerunt detecta sæculo, quod felicitatem suam iactare merito potest, quoniam nemo cogitur in priorum sententias, sed experientiæ, per multas & repetitas sensuum conuictiones instructæ, honos suus in philosophia naturali relinquitur. Non dicam de aliis, quæ
A ad

ad historiam naturæ nostrum sæculum felici conatu attulit, sed manebo in illis, quæ medicinæ cum illa sunt communia. Quam multa & mira de spermate ceti & ambra leguntur commenta, quorum nos hodie miseret, edoctos de veris horum natalibus. Manet nomen prioris, quanquam scimus non genitale virus id esse, sed pinguedinem cerebro magnorum piscium circumfusam & lixiuio quodam decoctam: de altero nemini persuaderi posthæc poterit, quod sit excrementum cetorum, aut ex fauis apum, rupibus marinis innidulantium, originem habeat. Certissime enim scimus, quod sit bituminis genus, ex maris fundo emanans, inque altum sublatum, ubi a solis calore densatur & in soliditatem aliquam cogitur, perinde ut asphaltum in mari mortuo & pissasphaltum apud Apolloniam ad Epidamnum & olim & hodie proveniunt. Non minus diuersa olim fuerunt iudicia de illis granis tinctoriis, quæ antiquitas omnino quidem nouerat, Arabica autem schola ad vsus medicos transtulit: ut & de coccionella seu cochenilia, quam sero tandem ex nouo orbe accepimus & ad varios vsus, tam mechanicos quam medicos, adhibemus.

mus. Videas qui vtrumque existiment excrementum vegetabilis, super quo inuenitur: fuere etiam qui pro fructu haberent: pauci animalem profapiam vtriusque odorati illam timidiuscule adseruerunt. Sed nostro æuo clarissime nouimus quod sint ouula animalium in tales nidos congesta, adeoque tam ad vires cognoscendas, quam ad securiorem vsum certius inueniendum adiuti sumus. Cogitanti igitur mihi de argumento inauguralis dissertationis, hoc visum tale fuit, quod & iucundam & vtilem cognitionem adferre lectori possit, mihi autem occasionem præbere speciminis elaborandi & exhibendi, quod leges a me requirunt. Rogo beneuolum lectorem velit a me dicta in optimam partem interpretari, suaque benignitate supplere, sicuti diligentia & intelligentia mea defecisse videantur.

§. I.

Quod nos hodie vocamus chermes vel kermes, id apud veteres Græcos dicebatur coccus baphica: vnde Latini appellarunt coccum infectoriam, granum tinctorium, coccum tinctilem. Vix dubium est, quin vsum, quem mortales primum cognouerunt ad pannos tingendos, in nomine imponendo respexerint:

quemadmodum ipsum colorem inde tractum & pannis communicatum appellauerunt coccineum, quod scilicet a cocco profectus sit. Coccus autem denotat Græcis, in genere quemuis fructum rotundum, baccam, granum: deinde translatum est ad alia baccis similia. Sic antiquitus pilulæ vocabantur κοκκία, quod nomen superest in illis officinalibus, quæ per tautologiam vocantur pilulæ cocchiæ. Est enim ipsissimum nomen Græcum, sed ex lege Italicæ linguæ pronunciandum, vbi ch vt k legitur. Arabicum, aut certe ab Arabibus ad nos transmissum nomen est chermes, iterum ex Italorum more efferendum: vnde aliqui malunt scribere kermes. Atque ab eo est denominatio carmesini coloris, vt & illius magisterii, quod ex granis tinctoriis paratur & Carminum pictoribus dicitur.

§. II.

Plantam, cui grana tinctoria innascuntur, vocat PLINIVS *hist. natur. lib. XVI. sect. 12.* paruam ilicem aquifoliam: alii malunt ilicem coccigeram, aut cocciglandiferam appellare. Fruticem potius esse quam proceram arborem, consentitur. RAIVS *histor. plant. lib. XXV. cap. 6.* testatur, quod non facile duos cubitos proceritate excedat. Variis locis Europæ & Asiæ provenit: & nec Africæ negata est. DIOSCORIDES *lib. IV. cap. 48.* indicat nobis Hispaniam, Galatiam, Armeniam, Asiam & Ciliciam. Addit PLINIVS *l. c.* Africam, Pisidiam & Sardiniam. PAVSANIAS *lib. X. p. m. 890.* de Macedonia ilicis cocciferæ feracissima testimonium perhibet, cui fidem facit diligens peregrinator

tor medicus D. EDVARD. BROWNE *itiner. pag. 145.*
 Sed hodie maximus nobis prouentus est ex Gallia Narbonensi, eiusque tractibus circa Monspelim, Nemausum & Auenionem: certe illa grana, quæ in officinis nostris sunt, vt & succus inde paratus, tam pro pharmacopoliis, quam pro tinctoribus, inde potissimum ad nos aduehuntur.

§. III.

Ilicis botanicam descriptionem, acceptam a IOAN. BAVHINO, CLVSIO & RATIO paucis dabo, quoniam nostris terris non domestica est planta, quamquam viridariis & cultioribus hortis non adeo infrequens, vt non conspiciere illam liceat. In multis ad quercum nostram accedit, nisi quod folia habet perpetua. Flos ipsi est imperfectus, amentaceus, quales iulos vocare solemus. Est ille muscosus, tenui polline perfusus; sed sterilis & deciduus. Alio autem loco fructus prouenit, glandi persimilis, quæ in hac coccifera specie maior est quam in vlla alia, calyce etiam asperiore: quod in hac tam pumila arbuscula merito mireris. Sed in hoc aliquid variare regiones non est reticendum: quum CLVSIVS in Hispania minores viderit glandes, quam in Gallia Narbonensi notauerunt, qui ibi considerauerunt has arbusculas.

§. III.

Atque hæ glandes sunt veri fructus ilicis huius pumilæ cocciglandiferæ, quas etiam producit illis regionibus, quibus nulla grana tinctoria profert. Sunt

enim multæ, quibus hæc arbuscula crescit & fructus maturos producit, absque eo ut ullum in ea granum inficiendis lanis idoneum conspiciatur. Ex quo apparet quam multum a vero abfuerint, qui nobis has cocos, hæc inquam grana rubro succo & ad inficiendum apto referta, pro fructu ilicis laudauerunt: nisi forte excusare eos velis, quod improprie loquuti fuerint, & fructum pro quouis lucroso & utili prouentu posuerint. Fallor, an princeps & auctor huius sententiæ fuit PAVSANIAS, qui *c. l.* magis, quam ut dissimulari error queat, disertè scribit: *fructus, qualis fere solani, erui magnitudine*; quod quidem aliorum trahi, quam ad grana innascentia, commodè posse non videtur. Nam glandi nulla est cum solani baccis similitudo, eiusque magnitudo solani aut erui fructum satis conspicuo intervallo excedit.

§. V.

Sed age videamus quid alii veteres de his granis ad nos transmiserint. PLINIVS *c. l.* ubi multum de ilicis maioris dotibus & utilitatibus differuerat, ita infit: *omnes tamen has eius dotes ilex solo prouocat* (æquat, superat,) *cocco*. *Granum hoc, primoque ceu scabies fruticis*, (paruæ aquifoliæ ilicis,) *cusculium vocant*. Scilicet ut scabies, ubi hominem occupauit primum, paucas in superficie pustulas format, ex quibus mox longe lateque tota cutis repletur similibus exanthematibus: sic ad imum fruticis scapum, ubi in ramos findi incipit, excrescit rotundum quid instar pisi, quod matrem vocant. Id accidit vere medio: sed
ineun-

ineunte æstate æstuque aucto, minutissimorum vermiculorum & visum tantum non effugientium, cateruam effundunt, qui per totam plantam & vicinas sese diffundunt, moxque grana plurima noua producunt. Atque in hunc fere modum Plinianam sententiam exponit apud HARDVINVM citatus PETR. QVINQVERANVS *de laud. Prouinc. lib. II.* Videtur plane PLINII æuo nota fuisse scabiei pathologia animata, quam præcipue b. D. D. RIVINVS erudite ostendit, & autopsia facile comprobatur. Discrepat igitur sententia Plinii a Pausania in eo, quod hic grana seu coccus habebat pro fructu arbusculæ: iste pro alieno & aduentitio, eoque præternaturali, declarat, ceu morbo. Quamquam Pausanias insectum agnouit, quod in fructu gignatur & maturo grano exiliat. Quam autem quisque sententiam de vermiculo fouerit, eiusque ortu, neque iuuat neque vacat inquirere.

§. VI.

Propioribus temporibus magni & naturæ consultissimi viri omnem insectorum doctrinam accuratius rimari coeperunt, repudiataque pristina persuasione, de generatione æquiua, curiosius considerauerunt sexus differentias, ouula, ex illis natos vermiculos, eorum transfigurationem in chrysalidem, ex his denique prodeuntes muscas seu papiliones, post coitum & conceptionem ouula deponentes ac tunc fere emorientes. Hæc quum multis exemplis vidissent: suspicati fuerunt pariter sic fieri in cocco baphica quacunque. Per multos gradus processit hoc scrutinium, multorumque

runque doctorum virorum operas & ingenia exercuit. Nescio tamen an quisquam aut diligentius naturam indagauerit, aut felicius deprehenderit, excellentissimo viro D. D. IO. PHIL. BREYNIO, cui historiam naturalem cocci radicum tinctorii debemus, quæ, vna cum cogitationibus posterioribus, subiuncta est aëtor. physico-med. A. N. C. volumini tertio. Quamquam enim institutum celeberr. viri potissimum fuit de coccis tinctoriis, quæ radicibus polygoni cocciferi in Polonia adnascuntur, agere: ita tamen in hoc negotio versatus fuit, vt quicquid de granis kermes & coccionella a doctissimis viris nuper scriptum & obseruatum fuit, sedulo inter se comparauerit, tandemque inuenerit inter coccum ilicis, & illam polygoni, realem diuersitatem non dari: quantum autem de cocco Americanorum seu Coccionella vel ex relationibus intelligi potuit, vel microscopiis in iisdem macerando emollitis per sensus obseruari: id omne eo valere vt conuenientiam maximam comprobet.

§. VII.

Qui antea cocci ilicis naturam indagauerant, de animali origine tantum non omnes consentiebant; sed dissentiebant in quibusdam, quæ a physicis curiosis potius quæri debent & disputari, quam a medicis. Illustrissimus comes MARSILLIVS coccum ita generari putabat vt gallæ, quæ alias quercubus & ilicibus frequentes innascuntur. Scilicet muscam aliquam sui generis aculeo suo penetrare corticem arbusculæ ibique deponere ouula sua, quæ vere adultiori auge-

scant

scant & iusto tempore in animalcula hexapoda mutentur: a quibus deinceps genus ulterius, & celeriter quidem propagetur. Deposita autem hæc ouula auctumno præterito fuisse inde colligebat, quoniam rigida hyeme prægressa parcus est prouentus coccorum, & messis exigua: quippe magna frigora passim enecauerunt inclusi animalculi tenera rudimenta. Ea autem animalcula, quæ ex seruatis ouulis producta fuere, mox cessare a motu, & adhærescere ramulis arbusculæ, prorsus immota per aliquod tempus manere, augescere in magnitudinem fere pisi. Quo factò colliguntur, & ad solem exsiccantur: quod si vero erumpant animalcula, enecantur & in massam coguntur, quæ exsiccata tinctoribus inseruit: vel succus inde exprimitur, qui addito saccharo inspissatus ad pharmacopolia defertur & basin præbet celebri confectioni alkermes. Quæ autem tunc non decerpta sunt grana, tempestiue rumpuntur & innumera oua deponunt, ex quibus noua animalcula fiunt, nouæ messis spem præbentia. In fine tandem æstatis, ubi decurrerunt seriem metamorphosium suarum, in vltima animal alatum, generando aptum, prouenit, quod feminas init & genus propagat. Atque huius sententiæ etiam esse D. de REAMVR ex GEOFFROY tractatu *de mater. medica tom. II. pag. 783.* intelligo: adscribit enim coccum ilicis gallo-infectis.

§. VIII.

Sed alii docti viri illam metamorphoseon seriem fieri negabant, coccum autem sibi concipiebant tamquam aliquod zoophytum, aut animal androgynum.

Negabant etiam eadem animalcula alata fieri, sed muscas alatas, quæ inter illa reperiuntur, ex iisdem quidem coccis prodire putabant, sed esse prolem alius generis insecti, quod ouula sua in coccum deposuisset. Enimuero illam sententiam, cui GARIDELLVS & NISSOLIVS, docti & naturæ solertissimi indagatores Galli, fouerant, quamque celeberr. D. D. BREYNIUS primum adoptauerat; idem deinde repetitis experientiis prorsus deseruit, atque in emendatione prioris sui scripti professus est se clarissime deprehendisse in vltima vermis euolutione prodire animalcula quædam alata, quæ fermellas non alatas ineunt & imprægnant. Videtur itaque omnino rem ita se habere cum animalculo ex coccis prodeunte, quemadmodum in aliis quibusdam cognitum est. Sic formicæ & cicindelæ mares alas habent, quibus feminæ omnino destituuntur.

§. VIII.

Hæc de cocco ilicis dicta fere omnia conueniunt etiam cocco radicum, quæ in Poloniæ tractibus arenosioribus, deinde etiam variis Borussiæ regionibus, vt & in Marchiæ Brandenburgicæ quibusdam partibus, aliisque Germaniæ prouinciis inuenitur. Eam copiosius olim collectam fuisse & ad vsus tinctorum potissimum requisitam, certum ex antiquis documentis redditum est: sed postquam copiosissime ad nos adferri coccionella coepit, mercatoresque illam abunde suppeditant: factum est vt parum hodie, etiam in Polonia, quæ plurimum olim prouentu eius lucrabatur, æstimari & requiri soleat, in ceteris etiam prouinciis fere negligatur,
nisi

nisi aliquis curiosus aliquam in requirendo operam ipsi impendat. Præcipua differentia est, quod altera coccus, quæ antiquitus Kermes nominata est, in ramis ilicis sæpius dictæ nascitur: hæc Polonica radicibus polygoni illius, quod a TOVRNEFORTIO alchimylla gramineo folio, maiore flore, designatum est, adhærescat, sicque terra ut plurimum abscondatur. Sunt grana spherica diuersæ magnitudinis, a seminis papaueris scilicet ad piperis albi magnitudinem accedentia, læuia, coloris purpureo violacei, instar prunorum Hungaricorum, quorum plura paucioraue, sæpe quadraginta, vni plantæ apposita reperiuntur. Quoniam autem in usum suum officinæ, quod ego quidem norim, hanc coccum radicem non aduocant: etsi periti rerum æstimatores easdem vires illis ac cocco ilicis attribuunt: plura de iis non dicam. Quod tanto iustius me facturum spero, quum exc. D. D. BREYNIVS se de huius cocci examine chemico & usu, tam tinctorio quam medico, acturum publice fidem dederit.

§. X.

Progredimur ad coccum Americanam, quam coccionellam aut cochenillam vocari iam diximus. Nomen esse deminutivum, ab Hispanis impositum, pridem doctis viris visum fuit. Patriam præbent diuersæ noui orbis, ab Americo Vesputio appellati, prouinciæ. Præcipue laudantur regnum Mexicanum atque Peruanum: quorum ipsorum alias regiones aliis præstantiorem ac vberiore prouentum præbere legimus. Copiam & abundantiam vel inde æstimare licet, quod classe Hispanorum

spanorum quotannis fere clo Io centumpondia huius mercis adferuntur, quæ, quum minime ponderosa sit, oportet incredibilem esse quantitatem & numerum tam arborum, in quibus colliguntur, quam hominum, qui hac cultura & messe facienda occupantur, copiam. Scriptum autem legi, quod Hispani tantopere solliciti sint in celanda vera cultura eius, vt extero capitis sui periculum afferat, si loca, quibus coccionella colitur, adire & curiosius inspicere audeat. Ex quo factum est vt parum inter se conueniant, quæ diuersi auctores de hoc argumento scripserunt: neque facile sperandum fit vt plenissime de eo edoceamur. Faciunt in eo, quod & aliæ gentes, quæ monopolia certarum mercium sibi vindicauerunt: vt Bataui, qui loca Indiæ orientalis, quæ nucem moschatam & caryophyllos aromaticos proferunt, non minus accurata custodia exteris præcludunt, quam in Colchide olim vellus aureum seruabatur.

§. XI.

Neque tamen illa inuidia effici potuit, vt non aliqua ad nos peruenirent, ex quibus possimus intelligere quid sit coccionella, & vnde proueniat. Planta, cui innascitur, magno auctorum consensu, est opuntia maior, quæ fructum fert sanguineum, seu ficus Indica maior fructu rubro. Perillustris SLOANE in *historia naturali Iamaicæ* vocat opuntiam maximam, folio oblongo rotundo, maiore, spinulis obtusis, mollibus & innocentibus obsito, flore striis rubris variegato. Eam Americanis appellari *tunam* & *nopal*, itidem notum est. Sed alii auctores multa genera eiusdem plantæ recensent, & inter

inter hæc spinosissima quædam. Non improbabile est in tam amplis regionibus variare eiusdem generis plantam: sed eius culturam maxime frequentem esse, quæ minime spinis horret, & colligentium manus vulnerat. Qui plura de hoc nosse cupit adeat pulchram dissertationem b. D. D. JO. CHRISTIANI LANGII *de cochinnilla*, quæ operum eius *parte III. pag. 427.* obuiam se dabit. Non multus ero in describenda hac planta, hortis cultioribus haud infrequente. Illud tantum dicam, quod sit planta, quæ, post florem monopetalum profunde multifidum, profert fructum carnosum, edulem, pulpa rubicundissima, & seminibus in ea delitescentibus, refertum. Plurima sunt testimonia, quod hominum, eo fructu pastorum, vrina instar sanguinis tincta profluxerit, non sine tericulamento quorundam rei ignarorum, qui se mictu cruento correptos existimauerant.

§. XII.

In hac itaque planta sola colligitur coccionella, quæ in commercio expetitur, ac rubicundo & ad tingendum apto succo referta est. Sunt enim testimonia doctorum virorum, & hos inter PLVMIERII, botanici per Americam versatissimi, quibus constat variis vegetabilibus innasci aliquid coccionellæ simile, idque animalculum, quod opuntia nutritum præbet succum rubicundum, varias alias plantas depasci, sed nullibi in coccionellam veri nominisadolescere, nisi in vnica opuntia, quæ nobilem fructum rubro succo scatentem producit. Est autem coccionella, qualis a tinctoribus & pharmacopoliis expetitur, granum figuræ irregularis,

hinc conuexum, illinc compressum aut concavum, striis transuersis quasi rugosum, coloris ad purpureum inclinantis, sed quasi cinere extus conspersum esset, intus autem puniceo.

§. XIII.

Quid autem sit coccionella, & qualem adsignare ipsi originem debeamus, de eo non minus, quam de granis Kermes, ambigitur acriterque disputatur. Fuit hic etiam, qui fructum opuntiae dicerent: quumque obiiceretur alium notabilis magnitudinis fructum, praegresso flore, enasci; rudimentum fructus esse & fieri coccionellam contenderunt, siue gemmam aut florem prurumpere incipientem. Atque haec sententia tanto firmitus aliquibus inhæret, quoniam POMETVS, quem auctorem mercatores paulo curiosiores lectitare solent, illam propugnauit. Legimus ante paucos annos in nouis litterariis relatum, quod duo mercatores Angli magno deposito pignore certauerint, alter pro vegetabili coccionellae prolapia, alter pro animali. Hic, quem esse existimo illum MELCHIOREM de RVVSCHER apud excell. Breynium pag. 10. & 27. laudatum, magno molimine ex ipsa cochenillae patria sibi adferenda curauit testimonia & documenta authentica, quibus aduersarium conuinceret, eaque typis exprimenda tradidit: quo, exiguo licet & apud nos vix obuiio scripto, origo eius animalis adstruitur.

§. XIII.

Qui igitur animalem originem asserunt & propugnant, non vno eodemque modo sententiam suam expromunt.

promunt. Olim plurimi, præsertim Angli, proximam insecto huic convenientiam assignant cum scarabæo quodam, quem vocant vrtico-cantharum, aut scarabæum punctatum. Est animalculum exiguum, corpore pene rotundo, inferius plano, superius conuexo, coloris rubelli, flauique, cui punctula nigra interspersa sunt. Non rarum hoc apud nos visitur, vocantque vernacula lingua Herrgots-Kühlein. Hæc sententia se maxime approbavit laudato D. D. LANGIO: apud Anglos autem EDVARDVS TYSON, anatomicus aliunde notus, eandem propagauit, in *philosoph. transact. num.* 176. Ex quo factum est vt aliqui ea, quæ de convenientia tantum dicta fuerant, longius extenderent, omninoque identitatem coccionellæ cum hoc scarabæolo propugnarent: quo nomine reprehenduntur a SAM. DALE in *pharmacolog. p. m.* 391. Noli hæc omittere, quoniam eo res processit, vt scarabæi aut scarabæoli nomen pro cochenilla denotanda ab aliquibus fuerit adhibitum. Ceterum istos nostros scarabæos minimos non esse cochenillam veram, ex eo satis apparet, quoniam nulla eius inuenitur species, quæ rubram tincturam suppeditare possit.

§. XV.

Omnium probabilissima & clarissima de hoc opuntia insecto tradidisse mihi videtur, quem iam supra laudavi, D. GEOFFROY in *tract. de mat. med. pag.* 792. ex quo aliqua desumere liceat. Exeunte, inquit, anno, quum imbres & frigora imminet, his animalculis nocentissima, opuntia folia, coccionellis nondum vltimum incrementi gradum adeptis onusta, decerpunt, quæ domi asservant, donec hyems præterierit. Cum mitior tempestas

peftas rediit, & animalcula foetus suos iamiam exclusura sunt, Indi nidulos quosdam ex molli materia construunt. In singulis quibusque nidis duodecim quatuordecimue insectula recondunt, nidosque opuntiis appendunt. Aliquot diebus elapsis coccionellæ foetus suos excludunt, qui paucis post diebus e nidis exeuntes arboribus sese applicant, per ramos vagantur, ac tandem sedem figunt, vbi adolescant & succum alibilem exsugant, & vbi a maribus foecundatæ feminæ nouam sobolam deponant. Triplex in anno, si tempestas opportuna sit, fit coccionellæ messis. Quum scilicet coccionellæ, quæ super arbores velut satæ fuerant, incrementum acceperint, tunc eas, priusquam suam edant progeniem, Indi penicillo exiguo ab arboribus molliter excutiant, nonnullis tamen parcendo, quæ ex se producenda noua sobole nouam messem suppeditent.

§. XVI.

Ita collectas in corbis aquæ feruenti immergunt, vt emoriantur: deinde vel ad solem vel in clibano, vt par est calefacto, storeis impositas exsiccant. Ex iis autem, quæ pro noua foetura relictæ sunt, exit innumerable multitudo vermiculorum hexapodum, proboscide instructorum, cuius ope succum exugendo aluntur & augentur. Corpus eorum ex annulis variis seu incisuris conflatum est. Vbi paucis diebus vagati sunt, sedem figunt, immobilesque hærent, & ouatam figuram accipiunt, moles autem pisi exigui crassitudinem æquat. Si maturitati suæ proximum conteras, succum fundit rubicundissimum instar sanguinis, totumque repletum videtur ouulis, similia animalcula viua exclusuris. Si eas,
quæ

quæ pro foetura relictæ fuerunt, iam exclusis animalculis examini subiicias, nihil fere aliud quam exuias vacuas, seu folliculos inanes, parumque vtilis deprehendes. Ex quibus omnibus collectis, satis, vt puto, apparet coccionellarum origo animalis, & quod nihil vegetabile, nisi quod in se attraxerunt & in suam naturam conuerterunt, hic expectandum sit: aut si quid sibi circumdederunt de succo plantæ, quo contegerentur, quemadmodum in gallis conspiciamus, quæ inclusum fouent insectum, & de natura adstrictoria quercuum manifeste testantur.

§. XVII.

Sed & in genere nunc clarum puto esse, quod maxima sit conuenientia inter coccum tinctorium ilicis, illudque radicum, quod Polonia potissimum largitur, atque illud granum tinctorium Americanorum, quod opuntia nutrit & perficit: nisi quod coccum ilicis seu kermes, plus gallacei adstringentis habere videtur, quam coccionella: quod forte etiam de cocco radicum iure existimes, quippe quod a polygono, planta valde adstringente, succum traxit. Atque hanc adstrictoriam facultatem in cocco ilicis bene declarat experimentum Marfillianum. Hic enim quum substantiam granorum kermes, ea quantitate qua gallæ ad atramentum conficiendum adhiberi solent, vitriolo martis miscuisset & debita quantitate aquæ infudisset, nigrum accepit colorem, quo ad scribendum vti illico poterat. Eandemque adstrictoriam facultatem in ficcatis granis, quæ officinæ asseruant, potissimum regnare debere apparet ex iis, quæ sæpe laudatus D. GEOFFROY pag. 787. de modo exsic-
candi nos edocet. Manifestum enim est hos tantum

esse folliculos semiuacuos, vermiculorum maxima parte egressa & in massam coacta, quam pastillos scarlatinos (pastel d' ecarlate) vocant, & tinctoribus diuendunt.

§. XVIII.

Hæc obseruatio non inutilis futura videtur ad cognoscendum, quantum inter vsum granorum kermes in substantia, vt loqui solemus, & succi inde expressi ac ad conseruam, vti vocant, seu syrupum parandum adhibiti, intersit. Potissima enim in puluere est virtus tonica seu adstrictoria, a terrestri succo ilicis, admodumque parum superest de substantia animali. Illa autem potissimum quærenda est in ouulis, quæ grana ista includunt, & vnde infecta prodeunt, ac succo ab illis presso. Quando illum parare volunt, grana recens collecta in mortario marmoreo, pilo ligneo tunduntur & agitando comminuuntur. Postquam per aliquot horas simul in loco frigido steterunt, torculari subiicitur materia & succus exprimitur. Qui postquam per aliquot horas quieuit, vt partes crassiores in fundo colligantur, clarum effunditur & a facibus separatur. Tum melioris conseruationis causa saccharo conditur succus; in quo non eundem omnes modum tenere solent. Aliqui æquales partes coniungunt & humiditatem superfluam lento calore expellunt. Alii, quod volatiliores particulas hoc pacto abigi putant, triplum sacchari succo addunt, vt syrupi consistentiam sine longa coctione impetrent. Facile apparet quantum ratione virium hæc discrepatura sint. Sed posteriorem modum tenere nunc omnes, qui in Occitania syrupum hunc parant & ad externos mittunt, testis est

D. GEOFFROY, *pag.* 787. Atque hoc pacto simul ingratus sapor succi, qui amarus & acerbus est, corrigitur.

§. XVIII.

Qui analysi chemica in naturam huius succi inquisuerunt, naturæ animalis clara documenta nobis dederunt. Illustrissimus comes MARSILLIVS duas libras granorum recentium retortæ indidit, ac per iustos gradus ignis admoti elicuit initio phlegma clarum & insipidum, quod mox excepit rubedine aliqua tinctus spiritus volatilis salinus, tandem oleum, cum multo sale, qui se lateribus vitri recipientis large apposuit. Oleoso a spiritu rite separato, hic omni dote referebat spiritum, qualis a cornu cerui impetratur. Ex residuo calcinato & debite tractato salis fixi drachmam dimidiam retulit. Quoniam autem proportionem salis volatilis non determinavit hic de naturali scientia meritissimus vir; illam propius docebit experientia D. GEOFFROY, qui ex libra vna granorum recentium salis volatilis sicci sex drachmas accepit; sed ex capite mortuo salis fixi nihil se reportasse testatur. Quæ comes MARSILLIVS ex sua analysi concludit & persuadere vult, melius futurum esse, si syrupo repudiato spiritum ex granis kermes destillatum aut sal volatile adhiberemus, id ipsius iudicio permittitur. Certe specificas vires tam a principio roborante, quam illo salino stimulante, quod insectorum proprium est, a destillato tali nemo cum recta ratione expectauerit.

§. XX.

Esse autem in granis kermes integris, nec optima

fui parte orbatis, principium aliquod salinum stimulare & diureticum, quod tempestive & prudenter adhibitum præclare iuuare possit, & magnopere nocere, si non debita cautione ad usum vocetur, docet primo quidem analogia ceterorum insectorum, ut apum, millepedum, cantharidum, cicadarum, formicarum, in quibus illud maiori vel minori gradu diu deprehensum est. Deinde autem propius ad fidem faciendam inseruit observatio D. D. GARIDELLI in *hist. plant. Gallo-Prouinc.* qui in hunc modum refert: ruricolæ, qui in locis, ubi kermes nascitur, vicinis instructa habent columbaria, haud exiguum inde damnum contrahunt: quandoquidem pulli, granis illis saginati, frequenter intereunt: adultiores autem columbæ, iisdem vefcentes, difficulter euadunt beneficio diarrhoeæ, quæ columbarii parietes colore rubro inficit. Si cum hac experientia conferamus testimonia FABRICII HILDANI & aliorum, qui obseruauerunt quod confectionis Alkermes usus dysentericis semper noxius deprehensus fuerit, malumque exacerbauerit; cogitauerimusque quod in dysentericis exulcerans acrimonia salina adsit, quam istud sal animale, utpote homogeneæ naturæ, corroborat & auget, facile conuincemur de præsentia istiusmodi salis acrimonia stimulante & motus solidorum intendente præditi.

§. XXI.

Atque sic intelligitur ubi securus & tempestiuus sit usus vel granorum kermes, vel syrupi aut confectionis celeberrimæ, quam alkermes officinæ vocant. Vbicunque enim motus iam sunt satis vehementes & ad suspectum finem tendere videntur: aut ubi acris & exulcerantis

mate-

materiae abunde multum adest: tutius ab istiusmodi rebus abstinemus, quam illis fidimus. Sic in dysenteriis & abortu metuendo, quantumcunque granorum, aut potius semiuacuorum folliculorum terrea & adstrictoria facultas in sensus incurrit, vix tamen secure satis dabitur, ob admixtum stimulan. Nam ubi natura iam prona & in aliquam partem inclinata est, vel leue momentum accedens potest iam praesentem dispositionem ad actum promouere. Pariter etiam in ægroto hæmorrhagia quacunque debilitato & languente suspectus esse debet, vel granorum vel syrupi aut confectionis vsus. Verendum est enim ne hæmorrhagia cito recrudescat. Efficacia enim analeptica, quam plerique a talibus expectant, tamquam spiritus, vt loquuntur, confortantibus atque augentibus, reuera non quærenda est in eo, tamquam deficientem sanguinem & lympham nouo prouentu ditent, sicque robur vitale augeant: sed non aliter confortant, nisi ad sensum, vt motus languentes incitentur, vegetioresque reddantur. Res plane se ita habet, ac si quis equum, ob lassitudinem contractam tardio rem, calcaribus admotis incitet, aut scutica impellat. Certe enim vires nullas inde accipit: sed auena & quiete refectus sponte decurrer, vera analepsi recreatus, neque stimulum magnopere expectans.

§. XXII.

Scio abunde multas exstare formulas, quæ ad abortum præcauendum laudantur, ubi puluis granorum kermes accedit: sed fere addita alia tonica & antispasmodica vincunt virtutem exstimulantem, quæ in istis folliculis exigua est. Nolim tamen talia suadere ubi

iam molimina efficacia cognoscuntur. Vnicus & securus talium vsus erit, vbi reuera opus est excitandis moribus, & decursu humorum vitalium intendendo, vt in lipothymiis, debilitate & prostratione virium, in malignorum morborum principiis aut progressu, itemque in languoribus senum, vt &, modesto & cauto vsu, ad venerem excitandam. Neque minus commode locum habent, vbi menses subito terrore suppressi sunt, itemque vbi lochia promoueri debent, aut partus adiuuari vel secundina restitans ad exitum duci. Pariter etiam diureticam virtutem egregiam possident, vrinamque cient. Quibus plerisque casibus plus valet & vsui commodus est syrupus kermes, quam illa tantis laudibus per Arabes commendata confectio Alkermes, quæ, cum aliis reprehensione non vacantibus, tum ob ambram & moschum accedentes, nec omni sexui, nec omni morbo & statui ægrotantium conuenit. Nam vaporosa illa orgasmum inducunt, fluidaque expandunt, quod kermes per se non facit, quippe sale suo animali solida tantum exstimulans. Quod saltem in nostris regionibus ita se habere, vt vix centesimus confectionem, vt loquimur, completam in morbis bene ferat, experiendo cognoscimus. Sed senibus & phlegmaticis, nulla febre laborantibus, magis est tolerabilis, & certis casibus proficua.

§. XXIII.

Pauca sunt præparata officinalia, præter notissimam confectionem Alkermes, aut forte nulla vbique per patriam nostram recepta. Magistrales medicinæ & formulæ earum passim laudantur. Has inter aliquam vidi in plurium manibus versari, & aliquibus multum celebrari
ad

ad memoriam confortandam: de qua tamen valde vereor, vt, non dicam operæ pretium faciat, sed omnibus satis secure commendari possit. Paratur scilicet essentia granorum kermes spiritu aliquo cephalico, vt melissæ, eiusque vnciiis quatuor extracti xylaoles drachma additur dimidia. Poteest addi ad gratiam syrupus florum tunicæ, vel cinnamomi. Enimuero memoriam non iuuat concitatus motus sanguinis per cerebrum, quem non efficere talis medicina non potest: verendumque est vt continuato vsu potius debilitet memoriam, quam emendet firmioremque præstet. Memini hominis, qui vsque ad trigessimum annum nec vinum nec cereuissiam biberat, solo lactis & aquæ potu contenti, memoriaque excellenti gaudentis toto illo tempore, vt omnibus esset admirabilis. Hic quum se non sine multa molestia tandem ad potus antea sibi insolitos contulisset, mox sentire coepit quod minus valeret reminiscendo, vt mature desuescere nouo vitæ generi mallet, quam naturæ beneficium omnino dilapidare. De alio accepi illustri iuvene, qui crebro confectionis Alkermes, additorumque aliorum aphrodisiacorum, vsu prorsus fatuus factus fuit, cuius a morte secti cerebrum tam molle & fluidum erat, vt manibus tractari non posset, sed cochleari eximendum esset.

§. XXIII.

Cochenillæ vsus viresque cum his fere conueniunt; nisi quod adstrictoria facultas minus est in illa notabilis, ac principium animale stimulans salinum potentius etiam quam coccus ilicis habere videtur. Nam quum coccus ilicis, exeuntibus vermiculis, folliculum vacuum rotundum relinquat, qui gallacei concrementi naturam æmulatur; tale
quid

quid de coccionella non æque apparet aut probari potest: quippe cuius exuuiæ, ab exeuntibus vermiculis superstites, animales reliquias apertius produnt rugis & incisuris suis, ventrem insecti animalis satis aperte prodentibus. Vnde diligentissimus insectorum indagator D. REAVMVR, qui coccum baphicamilicis aperte declarabat gallo-insectum, cochenillam nec aperte adiungere illis ausus est, neque omnino seiungere; sed pro illis excogitauit nouam classem pro-gallo-insectorum. Adstrictoriani igitur terream qualitatem minus, quam in cocco ilicis, in cochenilla deprehendimus: sed stimulans salinum principium, insectis proprium, certe non minus, si non maius & potentius, in illa oportet agnoscere. Qui cochenillam chemico examini permiserunt, testes nobis sunt quod prorsus eadem largiatur producta, & singulorum fere eandem proportionem, quæ a destillatione cornu cerui, aut insectorum aliorum, v. g. millepedum, apum impetrari solent: quod in genere animalem profapiam testatur, & in specie conuenientiam cum cocco ilicis.

§. XXV.

Quemadmodum cochenilla vsum frequentissimum apud tinctores habet, & coccum, tam ilicis, quam radicum, fere antiquauit & aboleuit: ita quoque in medicinam iam multis locis penetrauit, vt ad parandam celebrem confecti-
onem alkermes adhibeatur. In quo forte nihil erit, quod censuram vlllo modo mereatur: nisi reprehendere etiam velimus quod vino Maluatico aliud quodcunque nobile & generosum dulce in officinis substituitur, postquam ex illo promontorio Maluazzo, vnde id vinum nomen habebat,

bebat, nullum affertur, quoniam, a quo tempore Turci dominio suo illam regionem vindicauerunt, nullæ ibi sunt vindemiæ.

§. XXVI.

Præparatum officinale vnicum noui, quamquam apud nos non æque, ac apud Anglos, celebre & receptum. Laudatur frequenter in MARTINI LISTERI, FREINDII, aliorumque practicorum Britannorum scriptis, sub titulo *tincturæ sacre*, itemque *tincturæ hieræ*. Parandi rationem pharmacopœa Bateana talem docet: Recipe specierum hieræ simplic. vnc. i. coccionellæ scrupulum i. vini canariensis libras II. cum dimidia, M. & digere sæpe agitando ad dies aliquot, deinde filtra & serua ad vsum. Datur in ventriculi dolore, cachexia & hydropes incipiente, ructibus, & ad vermes enecandos. Multum etiam commendatur ad febrium intermittentium curationem peragendam. Exhibentur vniæ duæ, tres ad quatuor. Manifestum est quod medicamentum plus ab aloe quam coccionellâ trahat. Est tamen satis blandum, & ventriculo minime ingratum, simile fere elixirio viscerali beati HOFFMANNI nostri, quo & ipse, & qui ductum eius sequuntur, magnum subinde fecerunt operæ pretium.

§. XXVII.

Ceterum nolo me adiungere illis, qui magnificentius omnia iactant, & tam coccum ilicis, quam coccionellam, magnis cordialibus, alexipharmacisque interferunt, & medelam hinc febribus malignis, petechialibus, quin ipsi pestilentiae pollicentur. Si quis fuerit qui magnos pollicitationum tantarum hiatus pra-

eticis documentis impleuerit, ei gratulabor, meque ipsi, si artem docere velit, cupidum discipulum adiungam. Experientiæ enim semper & vbique assurgere cuius honorificum non minus quam fructuosum existimo.

§. XXVIII.

Tandem etiam attingere decet amplissimum vsum, quem a coccis hisce tinctoriis accipiunt artifices, qui pannos & sericum elegantioribus coloribus imbuerent callent: ut & pictores, qui inde pretiosum illud magisterium, quod carminum vocatur, impetrant, ut & alia magis vel minus elegantia pigmentorum genera, quæ laccarum nomine expetuntur. Enimvero quum hæc partim libris ad tinctoriam artem pertinentibus clare doceantur, partim celentur & in arcanis habeantur: de prioribus legendos illos auctores commendando; de arcanis mihi que non cognitis tacere, quam coniecturas aut imperfectam relationem suppeditare

malo. Hæc itaque nunc de hoc argumento dicta

S V F F I C I A N T.

NOBILISSIMO ET DOCTISSIMO
DOMINO CANDIDATO

S. P. D.

PRAESES.

Non solum hominum id fatum est, ut non omnibus placeant, sed laudentur ab his, culpentur ab aliis: verum etiam medicamenta eandem fortunam experiuntur. Nolo TIBI reuocare in memoriam certamina, quæ propter antimonium gesta fuerunt, utique acerrima: neque chinchinam, pomum illud eridos bodiurnum,

tangam. Sufficit mihi argumentum dissertationis TVÆ, quod tantum abest ut omnium consensum & approbationem consequuturum se sperare possit, ut potius futurisint, qui, grana kermes ac coccionella, semper virosa, cum PAVL. AMMANNO, habentes, a praxi circumspecta excludere & proscribere velint: aut qui cum TH. BARTHOLINO, carere nos illis, indeque confecto syrupo posse contendunt, dum rob sambucinum & rubi idæi eadem omnia, quæ ab istis expectantur, præstare possint. Sed quod sit virosum aliquid & nocere possit, non sufficit ad condemnandum: ubi enim virus, ibi virtus: & quæ nocere non possunt ullo modo, eadem certe neque præclare iuvabunt ullibi. Rubum idæum & sambucum laudo; sed non præstant ea, quæ kermes & coccionella stimulant suo principio efficiunt. Sed nolo his immorari. Gratulor TVIS honoribus, qui ut fortunati felicesque sint, & ut diu floreas vigeasque, ex animo TIBI apprecor. Scripsi die XII. Octobris cl. lcccXXXIII.

VIRO NOBILISSIMO
C A N D I D A T O
DOCTISSIMO

S. P. D.

J. R. BROCKMANN.

MED. DOCT. ET PHYSICUS CIVIT.
ET PROVINC.

QUam per quinquennium & quod excurrit, CANDIDATE DOCTISSIME. singulare studium erga me TVVM, animique TVI satis discendi cupidi, ac morigeri, sinceritatem, probe intellexerim, & adhuc intelligam; adeo, ut nequeam mihi sinistri quidquam de mutato animo persuadere: non possum non sperare, talem TE futurum, qualem cognitum antea iudicavi. Id eo magis,

magis credere licet, quo insigniores in arte medica fe-
eisti progressus, quum ductu meo, nosocomio, aliisque mor-
bo laborantibus, ut & aliis tam publicis, quam priua-
tis actibus interesse, & hac ratione animum ad praxeos
studium appellere posses. Spes me quoque non fefellit,
quod publicum eruditionis TVÆ specimen, quod iam edis,
testatur. Quamuis enim, urgente necessitate, temporis
angustia premereris, tamen semper TIBI curæ cordique
fuit, ut circumscriptam stadii academici rationem, inten-
sissimo ardore studia tractandi, compensares; sic, ut iam
iam omnium vota explere, summosque in medicina hono-
res possis capessere. Quo felicius vero TIBI omnia ex vo-
to processerunt, eo impensius omnino possum gaudere, TIBI
que letabundus gratulari, tum de istis honoribus doctorali-
bus, tum præprimis de matrimonio lectissimo paullo post,
Deo, omnibusque applaudentibus, ineundo. Accipias igitur,
CANDIDATE DOCTISSIME, publicum hocce testimonium
de TVA probitate perquam notissima, animoque in TE bo-
no TVI amantissimi, cui satis notum est, animi TVI can-
dorem, vitæque integritatem, longe alia postulare; non
deero tamen vlla in re expectationi saltem pro virili. Sed
ut ultimo loco officio fungar, nihil magis in votis habeo,
quam ut summus rerum arbiter, integra valetudine, re-
busque prospere, ceu hæcenus succedentibus conaminibus
TVIS adsit, TEque carissimamque tuam Familiam cumulet,
omnibus beneficiorum generibus. Faxit idem ille, ut illo
adiuvante, omnibus agrotantibus exoptatissimum fructum,
opera TVA atque consilio possis conferre sicque ea, quæ
fideliter addidicisti, impendere. Quod si si t. maius gau-
dium percipiet, is, qui unicum abs TE rogitat, ut pristi-
num fauorem sibi exhibitum serues inconcussum. Vale,
Hale Magdeburgicæ die VII. Octobris ClO ICCC XLIII.